

Η Συγγνώμη του Κράτους

του Πέτρου Ι. Παραρά

Πρόσφατα, ο πρωθυπουργός της τελευταίας διετίας ζήτησε, σε συνέντευξή του, δημόσια συγγνώμη εκ μέρους όλου του πολιτικού κόσμου – δεν ζήτησε συγγνώμη ο ίδιος – για τα ολέθρια δεινά και την εξαθλίωση που επέφερε στην ελληνική κοινωνία, κατά την προηγούμενη διετία, η διακυβέρνηση της Χώρας από τον ίδιο, μετατοπίζοντας και επιμερίζοντας έτσι την ευθύνη σε όλους τους κυβερνητικούς που άσκησαν την πολιτική εξουσία κατά το χρονικό αυτό διάστημα, δηλαδή και στους Υπουργούς που μετείχαν στις κυβερνήσεις του που τους θεωρεί, εντεύθεν, συνυπεύθυνους.

Έτσι, ο Πρόεδρος της Κυβέρνησης, που πάντως είναι ο κατά πρώτον λόγο υπεύθυνος για όσα έγιναν – ή και θα γίνουν λόγω των διεθνών δεσμεύσεων που έχουν αναληφθεί – εκφράζει, κατ'ουσίαν, την συγγνώμη του Κράτους (excuses d'Etat), το οποίο επί διετίαν αυτός ενσάρκωνε, απευθυνόμενος προς την διαλυμένη πλέον ελληνική κοινωνία.

Το πρόβλημα της “κρατικής συγγνώμης” έχει ήδη απασχολήσει πολιτικούς, εκπροσώπους της πολιτικής θεωρίας αλλά και διεθνολόγους και το εύλογο ερώτημα που εγείρεται είναι, ποιες μπορεί να είναι οι εντεύθεν συνέπειες, δοθέντος ότι με την συγγνώμη δεν επέρχεται, προφανώς, παντελής λήθη και εξάλειψη της όποιας ευθύνης. Και επειδή το Κράτος δεν επιδέχεται άμεσο καταλογισμό, οι ευθύνες, για τις οποίες δηλώθηκε η συγγνώμη, βαρύνουν αποκλειστικώς αυτούς που για ορισμένο χρονικό διάστημα το εξέφραζαν. Αν δε πρόκειται για παρελθόντα γεγονότα, η συγγνώμη διατυπώνεται μεν από επίσημους φορείς της κρατικής εξουσίας, η ηθική όμως απαξία μετατοπίζεται στο Κράτος. Σχετική είναι η Δήλωση του Γάλλου Προέδρου Chirac, το 1995, αναγνωρίζοντας με τον τρόπο αυτό την ευθύνη της Γαλλίας του Vichy για τον εκπατρισμό και αφανισμό Γάλλων εβραίων μεταξύ 1942 και 1944.

Περαιτέρω, εφόσον η συγγνώμη απευθύνεται στο εσωτερικό της Χώρας σημαίνει προσπάθεια συμφιλίωσης (réconciliation) του πολιτικού προσωπικού με την “κοινωνία των πολιτών” και γενικότερα με τους πολίτες που έχουν καίρια θιγεί και τείνει άμεσα μεν στην εκτόνωση της κρίσης και την ελαχιστοποίηση του πολιτικού κόστους, έμμεσα δε και στην αποφυγή των όποιων άλλων κυρώσεων.

Υπάρχουν όμως παραδείγματα “ επίσημης συγγνώμης” και καθόσον αφορά την ακολουθηθείσα στο παρελθόν εξωτερική πολιτική ορισμένων κρατών (η αποκληθείσα διπλωματία της συγγνώμης), όπως της Ιαπωνίας έναντι της Κορέας (κατ’ουσίαν ήταν ιαπωνική αποικία από το 1910 μέχρι το 1945), της Γερμανίας έναντι της Πολωνίας, του Βελγίου έναντι της Ρουάντα ή της Γαλλίας έναντι της Αλγερίας (Δήλωση της 27.4.2008 του πρέσβη της Γαλλίας εκεί) για τις σφαγές της 8^{ης} Μαΐου 1945.

Η συμπεριφορά όμως αυτή δεν μπορεί να είναι μόνον συμβολική. Γενοκτονίες και συλλογικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – τα λεγόμενα μαζικά εγκλήματα, crimes de masse –, που η μνήμη διατηρεί ζωντανές, ούτε διαγράφονται ούτε παραγράφονται με ένα συγγνώμη. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο κράτη που υπέστησαν τις παραπάνω ζημιές και ταπεινώσεις ζητούν τώρα – εφόσον μόνον οι λέξεις δεν φαίνεται πάντως να ισοδυναμούν με πράξη (J. L. Austin, How to do things with Words, 1962) – αποζημίωση από τους παλιούς επικυρίαρχους. Πρόκειται για μια διαδικασία διορθωτικής δικαιοσύνης με σκοπό την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.

Αυτή όμως η restitutio πώς θα γίνει για τους πολίτες, τους οποίους το ίδιο το κράτος – δηλαδή οι κρατούντες – εξαθλίωσε, παραβιάζοντας όλα τα ατομικά και κοινωνικά τους δικαιώματα, κατά πλήρη περιφρόνηση του Συντάγματος και των κανόνων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με το περιεχόμενο που έχει προσδώσει σ’ αυτούς τους κανόνες η δημιουργική νομολογία του Στρασβούργου;

Ο κ. Πέτρος Ι. Παραράς
είναι καθηγητής δημοσίου δικαίου.